

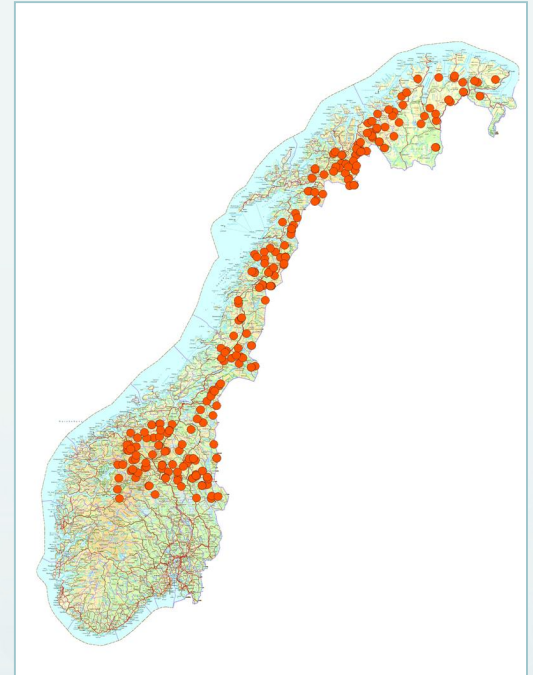

Jerv *Gulo gulo*

Rødlistet art

I Norge er jerven utbredt i fjellområdene mot grensa til Sverige og Finland fra Sør-Trøndelag og nordover, og dessuten i sentrale fjellstrøk i Sør-Norge sentrert omkring Snøhetta på Dovre. Større pattedyr er viktige byttedyr for jerven, og på grunn av konflikter med tamreindrift og sauedrift i utmark reguleres bestanden ved hjelp av lisensjakt, skadefelling og hiuttak.

Status
Kategori sterkt truet (EN) på Norsk rødliste for arter 2010.

Utbredelse av jerv basert på hi hvor det har vært yngling i perioden 2006-2010

Kjennetegn

Jerven er den største av mårdyra i Norge. Hannene veier 12-18 kg og hunnene 8-12 kg, kroppslengden er 70-85 cm. Jervens hode er bredt, kraftig og avrundet, med små øyne og små, avrundede ører. Beina er korte og kroppen kraftig, men fleksibel. Labbene er store, med fem tær og kraftige klør. Den mørkebrune til sorte pelsen er lang, tett og glatt og halen relativt kort (25-35 cm) og buskete. Pelsen har lyse tegninger langs kroppssidene til oversida av halen, over panne og kinn og på kanten av ørene. Mange jerver har dessuten kvite hår i brystet. Den kraftige kroppen gjør jerven snarlik en liten bjørn, men de korte beina gir den et annet bevegelsesmønster som er typisk for mårdyr.

Utbredelse

I Norge finnes jerven først og fremst i fjellområdene mot riksgrensa til Sverige og Finland fra Sør-Trøndelag og nordover. Ellers finnes også en bestand med hovedtyngden rundt Snøhetta på Dovre og de omkringliggende fjellområdene, men enkeltobservasjoner er gjort til og med sør for Hardangervidda. Globalt finnes jerven nord i Europa, Asia og Nord-Amerika, i fjellområder, taiga og på tundra.

Biologi

Om vinteren spiser jerven hovedsakelig reinsdyr, elgkadaver og smånagere, som den enten har funnet som åtsel eller drept selv. Den kan drepe og håndtere byttedyr som er mange ganger større enn den selv. Kadaver eller byttedyr som er så store at de ikke kan spises med det samme, blir stykket opp og restene gjemt rundt i terrenget; i snøbreer, steinurer, bekker eller myrhull. En hunn kan

gjøre bruk av slike matlager til seg selv og ungene opp til et halvt år senere. Den mer varierte sommerdietten består av fugler, små og mellomstore pattedyr, planter, rein og sau, samt kadavre av andre større byttedyr som kan være drept av andre rovdyr.

Jerven har forsinket fosterutvikling. Parringen skjer i april-august, men befruktete egg forblir i et lite utviklet "dvale"-stadium (blastocyst) inntil de fester seg til livmora. Selve fosterutviklingen tar bare 30-50 dager. Ungene fødes oftest i månedsskiftet februar-mars. Kullstørrelsen varierer fra 1-5 unger, men det vanligste er 2-3. Ungene fødes pelskleddede med lukkede øyne og uten tenner. Ungene dier mora til de er 9-10 uker gamle og begynner å farte rundt med mora fra månedskifte april-mai. Valpene vokser hurtig og er nesten utvokst i september ved 6-7 måneders alder. De blir gradvis uavhengige av mora og klarer seg vanligvis selv fra midten av september. Noen unger forblir i territoriet til mor, søsken og den dominante hannen inntil de blir kjønnsmodne. Men vanligvis vandrer de ut av oppvekstområdet før de er 12 måneder

Jervtispe på vårsnø i Forolhogna.

Der hvor jerven finnes, opptrer den alltid i lave tettheter. De tetteste bestandene som er registrert er én jerv per 40 km², mens det noen steder i bestander med lav tetthet bare finnes én jerv per 800 km².

Bestandsstatus

Bestandsstørrelse og bestandsutvikling hos jerv i Norge overvåkes i dag ved registrering av årlige ynglinger, og ved å identifisere individer ved genetisk analyse av ekskrementer. I årene 2008-2010 har det i snitt blitt påvist 57 årlige ynglinger av jerv i Norge. Minimumsestimat for jerv på landsbasis i 2010 var omkring 360 dyr som er ett år og eldre. De genetiske analysene har vist at den skandinaviske bestanden består av tre genetisk forskjellige delbestander, en sørvestlig vest for Østerdalen, en nord og øst for Østerdalen (den største bestanden) og en bestand i Troms og Finnmark. Spesielt den sørvestlige delbestanden fremstår som sårbar med en bestandsstørrelse på knapt 70 individer og svært begrenset tilførsel av dyr fra den betydelig større bestanden øst for Østerdalen og nord for Trondheim. Fellingsstatistikk indikerer at den norske jervbestanden var svært fåtallig i 1970-åra. I Sør-Norge var det da bare streifdyr igjen. Hovedårsaken til nedgangen var stor årlig beskatning, oppmuntret bl.a. gjennom skuddpremier. Fredning medvirket deretter til at bestanden begynte å ta seg opp igjen, men på grunn av konflikter med tamreindrift og sauedrift i utmark reguleres nå bestanden til et lavt bestandsnivå, ved lisensjakt, skadefellingstillatelser og ekstraordinære hiuttak. Andre aktuelle trusler er ulovlig felling, forstyrrelser og fragmentering av leveområder (for eksempel etablering av hyttefelt og veibygging).

gamle. Hunnene blir kjønnsmodne når de er 15 måneder, men bare et fåtall av dem får unger som 2-åring. Hannene blir kjønnsmodne ved 14 måneders alder, men oppnår sjelden å pare seg før de er 3-4 år gamle.

Ynglehiet blir brukt gjennom det meste av dieperioden. Hiområdet forlates i slutten av april eller mai, når ungene er 3-4 kg og begynner å bli flinke til å bevege seg. Ungene følger da mora rundt i territoriet til matlager hun i forveien har etablert, og venter i skjul på mora slike steder mens hun er ute og jakter. Allerede i juni begynner ungene å gå på egne oppdagelsesturer og kan bevege seg flere kilometer på egenhånd. De samme hiplassene benyttes ofte flere år på rad, og gamle hiplasser tas ofte i bruk når jerven etablerer seg på nytt i et område.

Referanser

- Brøseth, H., Flagstad, Ø., Wårdig, C., Johansson, M. & Ellegren, H. 2010. Large-scale noninvasive genetic monitoring of wolverines using scats reveals density dependent adult survival. *Biological Conservation* 143: 113-120.
- Brøseth, H., Tovmo, M. & Andersen, R. 2010. Yngleregistreringer av jerv i Norge i 2010. NINA Rapport 614. 22 s.
- Björvall, A. & Ullström, S. 1995. Däggdjur. Alla Europas arter. Reviderad och utökad upplaga. Whalström & Widstrand.
- Dijk, J., Gustavsen, L., Mysterud, A., May, R., Flagstad, Ø., Brøseth, H., Andersen, R., Andersen, R., Steen, H. & Landa, A. 2008. Diet shift of a facultative scavenger, the wolverine, following recolonization of wolves. *Journal of Animal Ecology* 77: 1183-1190.
- Flagstad, Ø., Brøseth, H., Johansson, M., Wårdig, C. & Ellegren, H. 2008. DNA-basert overvåking av den Skandinaviske jervebestanden 2000-2007. NINA Rapport 369. 48 s.
- Flagstad, Ø., Brøseth, H., Syslak, L., Eriksen, L.B., Hagen, M., Balstad, T., Johansson, M. & Ellegren, H. 2010. DNA-basert overvåking av den skandinaviske jervbestanden vinteren 2009. NINA Rapport 600. 36 s.
- Landa, A. 2001. Wolverine - in Macdonald, D.(ed.) *The New Encyclopedia of Mammals* pp 108-109. Oxford University Press.
- Landa, A., Strand, O., Swenson, J.E. & Skogland T. 1997. Wolverines and their prey in southern Norway. *Canadian Journal of Zoology* 75: 1292-1299.
- Landa, A., Strand, O., Linnell, J.D.C. & Skogland, T. 1998. Home range size and altitude selection for arctic foxes and wolverines in an alpine environment. *Canadian Journal of Zoology* 76: 448-457.
- Landa, A., Linnell, J.D.C., Lindén, M., Swenson, J.E., Røskaft, E. & Moksnes, A. 2000. Conservation of Scandinavian wolverines in ecological and political landscapes. s. 1-20 i: Griffiths, H.I. *Mustelids in a modern world*. Blackhuys Publishers, Leiden.
- Røskaft, E. 1990. Jerven. s. 152-164 i: Semb-Johansson, A. *Norges dyr. Pattedyrene* 1. J.W. Cappelens Forlag

Lenker

<http://www.rovdata.no/>

<http://www.nina.no/>